

APIE „PROBLEMŲ“ KELIĄ IR TIKSLUS

Vilniaus universiteto filosofijos leidinys „Problemos“ skaičiuoja 34-uosius savo gyvavimo metus. Pirmasis numeris išėjo 1968 m. Per šį laikotarpį leidinys keturis kartus keitė formatą ir viršelį, bet savo turiniu bei pobūdžiu liko ištikimas pradinei nuostatai – būti solidžiu filosofijos žurnalu. Praėjusių metų pabaigoje pasauli išvydo 60-asis numeris. Ta proga 2001 m. spalio 19 d. VU Filosofijos fakultete įvyko išplėstinis redaktorių kolegijos posėdis, skirtas leidinio nueitamkeliui aptarti ir ateities gairėms nuzymėti. Posėdyje dalyvavo leidinio steigimo organizatoriai, buvę ir dabartiniai redaktorių kolegijos nariai, Filosofijos fakulteto dekanė doc. dr. B. Pociūtė, dėstytojai ir doktorantai, VU leidyklos redaktorė G. Jurkūnaitė.

Apie „Problemų“ steigimo motyvus, aplinkybes ir vargus kalbėjo prof. B. Genzelis, kurio iniciatyva šis leidinys atsirado ir kuris buvo pirmojo vyriausiojo redaktoriaus prof. J. Barzdaičio (mirė 1984 m.) pavaduotoju. Jis atskleidė nemaža faktų bei detalių, rodančių, kokius organizacinius sunkumus ir ideologinius barjerus teko jam ir kolegoms įveikti steigiant sovietmečio Lietuvoje periodinį filosofijos leidinį. Profesorių papildė kiti leidinio gimimo ir gyvavimo liudytojai: prof. R. Plečkaitis, prof. B. Kuzmickas, prof. A. Šliogeris. Jie pažymėjo reikšmingą „Problemų“ vaidmenį telkiant filosofines pajėgas kūrybai, ugdant kritiškai mąstančią asmenybę. Nenutylėta ir tai, kad leidinio kelyje būta ne vien pakilimų, bet ir slidžių nuokalnių, ne visus užsibrėžtus tiks-

lus leidėjams ir autoriams pavyko įgyvendinti.

„Problemos“ buvo sumanytos kaip filosofijos žurnalas (pirmaisiais metais jis net buvo prenumeruojamas). Žurnalas pakeitė anksčiau (1960–1968) leistą Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų „Filosofija“ seriją (išėjo 8 tomai). „Filosofijos“ reorganizavimo į „Problemas“ motyvai, kaip nurodyta pirmojo numerio pratarmėje (ją, beje, parašė pirmosios redaktorių kolegijos sekretorius I. Ledas), buvo tokie: išeidavo retai, mažas tiražas, grynai akademinis profilis. Reorganizacija pavyko. 1989 m. liepos 8 d. savaitraštis „Literatūra ir menas“, pažymėdamas leidinio dvidešimtmetį interviu su tuometiniu vyriausiuoju redaktoriumi doc. dr. A. Lozuraičiu, „Problemas“ pavadino „Lietuvos filosofų gyvasties ženklų“. Iš tikrųjų žurnalas tapo Lietuvos aukštosiose mokyklose dirbančių filosofijos dėstytojų traukos centru ir daug prisidėjo prie intensyvesnio nei anksčiau filosofinės minties plėtojimo bei nedogmatiško mąstymo kultūros ugdymo šalyje. Žurnale buvo išspausdinti kūrybingiausiai ir aktyviausiai filosofijoje besireiškiančių autorių E. Meškausko, J. Repšio, A. Lozuraičio, R. Plečkaičio, V. J. Vinciūno, K. A. Stoškaus, E. Nekrašo, R. Pavilionio, A. Šliogerio, B. Kuzmicko, K. Rickevičiūtės, E. Gendrolio, J. Karoso, J. Skersytės, D. Kapačiauskienės, B. Černienės, S. Jankausko, A. Nesavo, T. Sodeikos, Z. Norkaus, G. Mažeikio, M. P. Šaulausko, N. Putinaitės, R. Šerpytės, N. Mileiaus ir kitų darbai, kurie vienas ar kitais as-

pektais praplėtė lietuvių filosofinės minties horizontus XX a. paskutiniajame ketvirtyje, o kai kurie iš jų teorinėmis idėjomis, išvalgomis bei argumentais neabejotinai praturtino Lietuvos filosofiją.

Nemažas „Problemų“ nuopelnas tas, kad sovietmečiu, oficialios vienpusiškos ideologijos viešpatavimo sąlygomis, buvo stengtasi bent kukliai, „nekaltomis“ ištraukomis supažindinti skaitytoją su naujausiais Vakarų filosofų darbais. Tuo tikslu leidinyje atsirado publikacijų skyrius, kuriame pasirodė H. Bergsono, M. Schelerio, K. Jasperso, M. Merleau-Ponty, F. Boaso, P. L. Bergerio, T. Luckmanno, A. Schutz, P. Feyerabend, J. Rawlso, A. Toynbee, K. R. Popperio, P. Ricoeuro ir kitų žymių XX a. mąstytojų straipsnių ar veikalų ištraukų vertimai.

Tačiau tai, kad „Problemos“ „nežengė koka kojon“ su politiniu režimu, negalėjo likti nepastebėta ideologinių dogmatikų, kurie partinėje spaudoje ėmė kaltinti žurnalą klasinio požiūrio ignoravimu, buržuazinės filosofijos gynimu, religijos reabilitavimu ir kitomis panašiomis „nuodėmėmis“. Iškilo grėsmė leidinio egzistavimui. Mat Sovietų Sąjungoje respublikos įstatymiškai neturėjo teisės leisti filosofijos žurnalo, taigi susidoroti buvo visai nesunku. Išeitis surasta tariamai atsakius žurnalo versijos ir oficialiuose planuose pateikiant renjamus numerius kaip teminius rinkinius.

Atkūrus nepriklausomybę, iš pradžių iškilo nemaža organizacinių, materialinių ir techninių leidybos sunkumų, kurie kelerius metus trikdė sistemingą žurnalo pasirodymą. Laimei, kliūtys pamažu buvo įveiktos, ir „Problemos“ įgavo naują kvėpavimą, kartu išsaugodamos

gerąsias tradicijas, iš kurių pažymėtinas bendradarbiavimas tiek su kitų šalių filosofais, tiek su kitų mokslų – gamtos, socialinių ar humanitarinių – atstovais. Tačiau pagrindinė redakcijos veiklos kryptis – tai darbas su jaunais, perspektyviais autoriais, jų mokslinio aktyvumo skatinimas. Kita vertus, redakcija siekia palaikyti ryšį su skirtingų kartų autoriais, skatina jų bendradarbiavimą, veržlumą jungdama su patirtimi. Kaip akivaizdų tos tendencijos įrodymą galima paminėti tą faktą, kad leidinyje buvo publikuoti pasitraukusių iš gyvenimo filosofų K. Rickevičiūtės, J. Girniaus, J. Griniaus, J. Repšio, E. Meškausko, V. Sezemano bičiulio N. Hartmanno ir kitų iškilių asmenbių laišakai, kurie konkrečiomis detalėmis iliustruoja socialinę ankstesnių laikų atmosferą, atveria ne vieną kūrėjų asmenybės bruožą, jų kasdienę buitį ir pateikia medžiagos lietuviškos filosofijos istorijos tyrinėtojams.

O kokia leidinio ateitis? Pokalbį šia tema minėtame išplėstiniame redaktorių kolegijos posėdyje pradėjo dekanė doc. B. Pociūtė. Ji paskatino filosofus nesitenkinti pasiektais rezultatais, o savo publikacijomis ryžtingiau integruotis į platesnį – Europos ir pasaulio – kontekstą. Diskusijose kalbėję Filosofijos katedros vedėjas prof. E. Nekrašas, doc. Z. Norkus, doc. N. Lomanienė ir kiti pateikė konkrečių siūlymų, kaip orientuoti autorius ir organizuoti redaktorių kolegijos darbą, kad puoselėdami filosofinę mintį lietuvių kalba, kartu ieškotume galimybių būti žinomi ir svetur. Tokia turėtų būti leidinio strategija artimiausiais metais. Tai, suprantama, susiję su nemažais sunkumais, bet atkakliai dirbant juos galima įveikti ir atversti naują puslapį „Problemų“ istorijoje.

Česlovas Kalenda